

ДО
КОНСТИТУЦИОННИЯ СЪД
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

ПРАВНО МНЕНИЕ

КОНСТИТУЦИОНЕН СЪД

Вх. № 390-КД/1
Дата 08.08.2024г.

от доц. д-р Пресиян Марков
по конституционно дело № 15/2024 г.

УВАЖАЕМА Г-ЖО ПРЕДСЕДАТЕЛ,
УВАЖАЕМИ ДАМИ И ГОСПОДА КОНСТИТУЦИОННИ СЪДИИ,

С определението по допустимост от 4 юни 2024 г. и на основание чл. 20а, ал. 3 от ПОДКС съм поканен да изразя писмено правно мнение по предмета на конституционно дело № 15/2024 г., образувано по искане на Общото събрание на Наказателна колегия на Върховния касационен съд (ОСНК на ВКС) на Република България за обявяване за обявяване на противоконституционност на чл. 280, ал. 5; чл. 281, ал. 4; чл. 343, ал. 5 и чл. 343б, ал. 5 от Наказателния кодекс (НК) на Република България.

Подкрепям искането по изложените в него съображения и, без да ги преповтарям, допълнително навеждам следните аргументи за противоконституционност на цитираните разпоредби от НК:

1. Приложното поле на разпоредбата на чл. 280, ал. 5 НК в частта ѝ „превозното средство се отнема в полза на държавата, ако е собственост на дееца“ напълно попада в приложното поле на чл. 53, ал. 1, б. „а“ НК, тъй като превозното средство безспорно (както според теорията, така и съгласно установената съдебна практика) се явява средство на престъплението и подлежи на отнемане директно на основание на чл. 53, ал. 1, б. „а“ НК без да е необходимо за това да има нарочна разпоредба в Особената част на НК. Следователно в тази си част чл. 280, ал. 5 НК няма собствен предмет на регулиране и нейното съществуване е лишено от правен смисъл. В практиката на Конституционния съд се подчертава, че правовата държава във формален смисъл не търпи двусмислени разпоредби (РКС 12/2016 г. по к.д. 13/2015 г.) и следователно, на още по-силно основание, не търпи и безпредметни разпоредби. По тази причина считам, че разпоредбата на чл. 280, ал. 5 НК в частта ѝ „превозното средство се отнема в полза на държавата, ако е собственост на дееца“ противоречи на чл. 4, ал. 1 КРБ. Същият аргумент е напълно валиден и за неатакуваната за противоконституционност първа част на чл. 281, ал. 4 НК.

2. Разпоредбите чл. 280, ал. 5 НК и чл. 281, ал. 4 НК в частта им „или се налага глоба в размер на пазарната стойност на превозното средство в лева, когато не е негова собственост“ са неясни, тъй като се създава двусмислие по отношение на вида на предвижданата санкционна мярка – дали „глобата“ е наказание по смисъла на чл. 37, ал. 1, т. 4 НК или превантивна мярка по смисъла на чл. 53, ал. 1, б. „а“ НК.

2.1. Ако езиковият израз се тълкува буквално според изискванията на чл. 37, ал. 1 от Указ № 883/1974 г. за прилагане на Закона за нормативните актове, следва да се приеме, че разпоредбите визират наказанието глоба. В тази хипотеза, поради наличието на предвидено класическо наказание глоба в чл.

280, ал. 2 НК и чл. 281, ал. 2 НК, на дееца следва да се наложат две глоби в противоречие с принципа *ne bis in idem*, който е израз на справедливостта като материален аспект на правовата държава по чл. 4, ал. 1 КРБ и е експониран в чл. 35, ал. 3 НК в наказателноправния принцип на съответствие на наказанието с престъплението. Освен това принципът в чл. 35, ал. 3 НК от своя страна води до съществуването на принципа на индивидуализация на наказанието в чл. 54, ал. 1 НК, чрез която да се осигури необходимото съответствие. Размерът на предвидената втора „глоба“ по чл. 280, ал. 5 НК и чл. 281, ал. 4 НК е фиксиран спрямо стойността на превозното средство и съдът не може да го индивидуализира, тъй като степента на обществена опасност на деянието и дееца не зависят от тази стойност. Обществената опасност на деянието може да варира с оглед степента на ефективност на избраното от дееца средство за извършване на престъплението, а тази на дееца – да се повиши, ако боравенето със средството изисква специални умения, но липсва пряка зависимост на степента на обществена опасност от стойността на използваното средство. Следователно при престъпления с относително еднаква степен на обществена опасност тълкуваните разпоредби нормативно налагат различно имуществено санкциониране на осъществилите ги лица според стойността на превозното средство, което противоречи на принципа на равнопоставеност на гражданите пред закона по чл. 6, ал. 2 КРБ. По тези съображения се налага да се премине към систематично тълкуване на разпоредбите.

2.2. Бидейки алтернатива на отнемането на собственото на дееца превозно средство, систематичното тълкуване налага предвидената „глоба“ да се разбира в смисъла на присъждане на равностойността на чуждото за дееца превозно средство в полза на държавата като превантивна мярка по чл. 53, ал. 1, б. „а“ НК. Съгласно РКС 1/2023 г. по к.д. 17/2022 г. „разпоредбите на чл. 53 НК са съобразени с принципа за неприкосновеност на частната собственост,

прогласен в чл. 17, ал. 3 от Конституцията.“ Конституционната неприкосновеност на собствеността се отнася до законното упражняване на това право, а чл. 53 НК предвижда нейно ограничение на основание превратно упражняване на правото на собственост за улесняване извършването на престъпление. В същото време чл. 53 НК определя, че принудително отнемане на собственост е справедливо и пропорционално само в случаите, в които използваното средство е принадлежало на дееца. Когато превозното средство е чуждо за дееца, той не злоупотребява със свое право на собственост и респективно липсва причина за ограничаване на това право от държавата. Поради това и присъждането на стойността на превозното средство в полза на държавата не постига превантивната цел на мярката по чл. 53 НК да се ограничи възможността на дееца да извърши ново престъпление със същото средство. От друга страна, злоупотребата с чуждо право на собственост, ако не представлява самостоятелно престъпление, е значително отегчаващо отговорността обстоятелство, което следва да се отчете при индивидуализацията на наказанието по чл. 280, ал. 2 НК и чл. 281, ал. 2 НК. По този начин НК дава възможност да се компенсира по-тежкото имуществено санкциониране на злоупотребилния със собственото си право на собственост (при отнемане на превозно средство с висока стойност) в сравнение със злоупотребилния с чуждото такова деец, каквато явно е волята на законодателя с въвеждане на правилото за присъждане на равностойността на чуждото за дееца превозно средство в полза на държавата.

Следователно дори преди допълването на НК с чл. 280, ал. 5 и чл. 281, ал. 4 е съществувало напълно конституционносъобразно основание за отнемането на собственото за дееца превозно средство и по-тежкото наказване на използвалия чуждо такова деец.

Изложените съображения показват, че и двете възможни тълкувания на употребения в чл. 280, ал. 5 НК и чл. 281, ал. 4 НК израз „глоба“ противоречат на съответни конституционни разпоредби (чл. 4, ал. 1, чл. 5, ал. 3, чл. 6, ал. 2 и чл. 17, ал. 3 КРБ).

3. Смятам за противоречащо на принципа на справедливостта на гражданите въведеното с чл. 343, ал. 5 НК изключение от общото правило, че предметът и средството на престъплението подлежат на отнемане само при умилените престъпления. Новата ал. 5 на чл. 343 НК създава несправедливото и противоречащо на правната логика положение транспортното средство да може да се отнема при по-леките непредпазливи престъпления, но не и при по-тежките умишлени такива, тъй като теорията и съдебната практика приемат, че транспортното средство е предмет на престъплението, а липсва норма за отнемането му при умишленото престъпление по чл. 342 НК. Допълнително следва да се изтъкне, че традиционно при тези престъпления не се предвижда имуществена санкция, тъй като те причиняват подлежащи на обезщетяване вреди, а намаляването на имуществото на дееца от държавата чрез санкция (конфискация, глоба или отнемане по чл. 53 НК) би затруднило удовлетворяването на претенциите на пострадалите. По тези съображения считам, че чл. 343, ал. 5 НК противоречи на формалния и материалния аспект на принципа на правовата държава по чл. 4, ал. 1 КРБ.

4. Искането за обявяване за противоконституционна на ал. 5 на чл. 343б НК е по отношение частта ѝ „а когато деецът не е собственик - да присъди равностойността му“. Изискването на чл. 53, ал. 1 НК отнеманите предмет и средство на престъплението да са собственост на дееца се явява мярата за справедливо и пропорционално посегателство върху частната собственост. Съответно присъждането на равностойността на чуждото моторно превозно средство в полза на държавата не само не постига превантивната цел на

института, но и представлява посегателство върху право на собственост, с което деецът не е злоупотребил, респективно попада в обхвата на конституционната защита на неприкосновеността на собствеността по чл. 17, ал. 3 КРБ. От оспорваната част на разпоредбата според мен е явна волята на законодателя да уравни тежестта на имущественото санкциониране на престъпленията извършени със собствено и чуждо превозно средство и да не насърчи използване на заети или взети по наем автомобили с цел избягване на отнемането по чл. 53 НК. Както вече подчертах злоупотребата с чуждо право на собственост значително повишава степента на обществена опасност на деянието и следва да се отчита при индивидуализация на наказанието. За тази цел законодателят разполага с напълно конституционносъобразни възможности да измени санкциите на чл. 343б НК по начин, който позволява отчитане на посоченото отегчаващо обстоятелство – увеличаване на предвидената глоба, предвиждане на факултативно наказание конфискация или дори допълване на текста с квалифициран състав за особено тежък случай. Затова считам, че чл. 343б, ал. 5 in fine въвежда самоцелно санкциониране, с което е в пряко противоречие с чл. 4, ал. 1 и чл. 17, ал. 3 КРБ.

В заключение, по изложените в искането на ОСНК на ВКС съображения и приведените тук допълнителни аргументи, считам за противоконституционни чл. 280, ал. 5 НК и чл. 343, ал. 5 НК - изцяло, чл. 281, ал. 4 НК - в частта „или се налага глоба в размер на пазарната стойност на превозното средство в лева, ако не е негова собственост“ и чл. 343б, ал. 5 - в частта „а когато деецът не е собственик - да присъди равностойността му“ поради противоречие с чл. 4, ал. 1, чл. 5, ал. 3, чл. 6, ал. 2 и чл. 17, ал. 3 от Конституцията на РБ.

С уважение: доц. д-р Пресиян Марков